

Norges
vassdrags- og
energidirektorat

Olje- og energidepartementet
Postboks 8148 Dep
0033 OSLO

Vår dato: 25.02.2020
Vår ref.: 201400011-29
Arkiv: 312 / 121.Z
Deres dato:
Deres ref.:

Saksbehandler:
Marthe Cecilie Pramli

Kraftverkene i Orkla

NVEs innstilling - søknad om endring av manøvreringsreglement for Orkla- og Granavassdraget, Tynset kommune, Innlandet

Kraftverkene i Orkla (KVO) søker om å endre manøvreringsreglementet for Orkla- og Granavassdraget, fordi de mener det er ikke helt i tråd med hydrologiske forhold. Søknaden gjelder endringer av tidspunkt for slipp av minstevannføring i øvre deler av Orklavassdraget. I henhold til vedlagt fagrapport fra SWECO går det frem at de omsøkte endringene vil ha få konsekvenser for fagtemaene fisk, villrein, husdyr og bunndyr. Konsekvensene vil være størst for landskapsopplevelsen, men da på en begrenset strekning nær inntaksdammen. I høringen er det kommet frem bekymringer for hvordan endringene vil påvirke villreinen i området, særlig i kalvingsperioden. I tillegg er det innspill som dreier seg om reduksjon av vannføringen på visse steder i elva, samt betydningen dette kan få for uttynningseffekten av gruveforurensing i elva. NVE mener at mulige negative effekter av endringene kan avbøtes med relevante tiltak. Etter en samlet vurdering av søknadens innhold, høringsuttalelser og befaring, har NVE kommet frem til at fordelene av å endre på manøvreringsreglementet vil være større enn ulempene. NVE anbefaler at manøvreringsreglementet for Orkla- og Granavassdraget endres som omsøkt.

Sammendrag

Kraftverkene i Orkla (KVO) har søkt om endringer i manøvreringsreglementet for Orkla- og Granavassdraget. Bakgrunnen er at de mener reglementet ikke er helt i tråd med reelle hydrologiske forhold og at det derfor er formuleringer som er lite hensiktsmessig. KVO viser til egne driftserfaringer de siste 30 årene for å underbygge dette.

Endringene gjelder punkt 2 i manøvreringsreglementet, 2. – 4. avsnitt, og berører tidspunkt for slipp av minstevannføring i øvre deler av Orklavassdraget. I dag starter sommerslippet den 1. mai fra Øvre Dølva og Ya, og KVO ønsker at datoen endres til 1. juni for å unngå at inntakene er dekket av snø og is ved oppstartstidspunktet. Videre er det ønskelig å endre reglementet om minstevannføring ved terskel Kvikne kirke om vinteren. I dag skal minstevannføringen være på 2,5 m³/s i tiden 1. mai – 30. september, mens det resten av året skal være på 0,5 m³/s. KVO ønsker at minstevannføringen i tiden 1. oktober – 31. mai skal begrenses til naturlig tilsig fra restfeltet og alt naturlig tilsig fra inntakene Øvre Dølva og Ya, dersom summen av disse tilsig er under 0,5 m³/s i tiden 1. oktober – 30. april, eller under

E-post: nve@nve.no, Postboks 5091, Majorstuen, 0301 OSLO, Telefon: 22 95 95 95, Internett: www.nve.no

Org.nr.: NO 970 205 039 MVA Bankkonto: 7694 05 08971

Hovedkontor
Middelthunsgate 29
Postboks 5091, Majorstuen
0301 OSLO

Region Midt-Norge
Abels gate 9
7030 TRONDHEIM

Region Nord
Kongens gate 14-18
8514 NARVIK

Region Sør
Anton Jenssensgate 7
Postboks 2124
3103 TØNSBERG

Region Vest
Naustdalsvegen. 1B
6800 FØRDE

Region Øst
Vangsveien 73
Postboks 4223
2307 HAMAR

2,5 m³/s i tiden 1. mai – 31. mai. KVO mener endringene vil sikre fornuftig og gjennomførbar drift av anleggene, uten å gå på bekostning av miljøhensyn og sikkerhet langs vassdraget.

I høringen er det kommet frem bekymring for at endringen kan føre til mer ferdsel på vegen opp til inntaket i kalvingsperioden for villrein. Noen høringsparter har uttrykt skepsis til om endringen vil gi redusert vannføring ved Kvikne kirke og dermed fare for tørrelegging av gyteområder. Det har også fremkommet bekymring for at forlengelsen av vintervannføringen med en måned vil føre til økt tid med redusert fortynning av gruveslam i elva.

NVE mener endringene av manøvreringsreglementet ikke vil føre til en større endring av vannføringen i elva, noe som også understøttes av fagrapport utarbeidet av SWECO. Det er vanskelig å overholde manøvreringsreglementet på grunn av sein smelting i fjellet. 1. mai er det vanligvis vinter med snø i området, og det meste av smeltingen skjer i perioden 15. mai – 5. juni. Restfeltet Kvikne kirke ligger lavere enn feltene ved inntaket og bidrar mest til vannføringen i starten av mai. Det er likevel ikke alltid nok til å opprettholde kravet om 2,5 m³/s, og det er gjort forsøk med å tappe fra Sverjesjøen som ble stanset etter skader langs vassdraget og riksvegen. Ved å endre reglementet fra en konkret vannføringsstørrelse til å gjelde tilsig fra restfeltet og alt naturlig tilsig fra Øvre Dølvad og Ya, blir det et mer forutsigbart manøvreringsreglement både for allmenheten, regulanten og NVE. Vi mener endringen ikke medfører en fare for tørrelegging av gyteområder. Fagrapporten beskriver at spesielt vannføringen om vinteren er begrensende for fiskeproduksjonen, og det er lite sannsynlig at det å utsette slipping av sommervannføring til 1. juni vil ha en effekt på fiskeproduksjonen i nevneverdig grad. NVE mener spørsmål om uttynning av gruveslam må løses på andre måter enn ved bruk av minstevannføring og har ikke lagt vekt på det i denne sammenhengen. Når det gjelder fare for økt forstyrrelse av villrein oppfordrer NVE søker å ha tett kontakt og dialog med oppsynsmyndighet for å unngå dette. Søker har selv foreslått andre vegtraseer i perioder der reinen er sårbar og trukket fram at endringen vil redusere deres egen ferdsel i området.

Søknaden

NVE har mottatt følgende søknad fra Kraftverkene i Orkla (KVO) datert 18.06.2017:

«I medhold av vassdragsreguleringsloven av 14.12.1917 nr 17 søker Kraftverkene i Orkla DA (KVO) om endring i manøvreringsreglementet for Orkla- og Granavassdraget meddelt ved kgl.res. 16.6.1978.

KVO søker om å endre manøvreringsreglementet for to forhold:

- 1. Endring av dato for overgang til minstevannføring sommer ved Øvre Dølvad og Ya fra 1.5 til 1.6.*
- 2. Krav til minstevannføring ved terskel Kvikne kirke.*

De omsøkte endringene gjelder målepunkt/anlegg i Tynset kommune i Hedmark.

Om søker

KVO har tillatelse til å regulere og drive fem kraftverk i Orkla- og Granavassdraget. Dette er kraftverkene Ulset, Litjfossen, Grana, Brattset og Svorkmo (figur 1). Kraftverkene er lokalisert i Hedmark og Sør-Trøndelag fylker. KVO er eid av Statkraft Energi AS (48,6%), TrønderEnergi Kraft AS (35%), Eidsiva Vannkraft AS (12%) og Nord-Østerdal Kraftlag AL (4,4%). Operatør er TrønderEnergi Kraft AS.

Administrasjon og driftssentral er lokalisert til Berkåk i Rennebu kommune.

Bakgrunn for søknaden

Kraftverkene i Orkla søker om endringer i manøvreringsreglementet for Orkla- og Granavassdraget. Bakgrunnen for dette er at driftserfaringer fra de siste 30 årene har vist at noen formuleringer i det gjeldende manøvreringsreglementet er uhensiktsmessige, og ikke i tråd med de reelle hydrologiske forhold.

KVO søker om å endre manøvreringsreglementet for to forhold:

- Dato for overgang til minstevannføring sommer ved målepunkt/slippsted Øvre Dølvad og Ya.
- Krav til minstevannføring ved målepunkt ved terskel Kvikne kirke.

De omsøkte endringene berører minstevannføringskrav i øvre deler av Orklavassdraget, ovenfor lakseførende strekning. Hensikten med endringene er å sikre fornuftig og gjennomførbar drift av anleggene, og samtidig sikre at miljøhensyn og sikkerhet langs vassdraget blir opprettholdt eller forbedret. De omsøkte endringene er nærmere begrunnet nedenfor.

Øvre Dølvad og Ya - dato for overgang til minstevannføring sommer

I vilkårene for reguleringen av Orkla- og Granavassdraget (fastsatt 1978 og endret flere ganger, senest 2000) settes det krav til minstevannføring på forskjellige steder i vassdraget. For alle bekkeinntak og magasin gjelder det krav for minstevannføringer for sommer- og vintersesongen. Datoene for skifte fra vinter til sommer er stort sett satt til 1. mai, uansett hvor i vassdraget dette gjelder.

Datoen gjelder også for inntakene i øvre del av Orkla med sidevassdrag. Flere av de aktuelle inntakene ligger høyt til fjells, for eksempel ligger Øvre Dølvad og Ya henholdsvis 844 og 876 m.o.h. (se figur 2). Dette medfører at vårflommen ikke har kommet skikkelig i gang 1. mai når ventilene skal åpnes for å slippe sommervannføringen. Det pålagte regime for slipp av minstevannføring gjenspeiler dermed ikke det naturlige hydrologiske regime som tilsier at disse inntakene vanligvis er dekket med snø og is i månedsskiftet april/mai. Erfaringen viser at det er meget vanskelig å få åpnet ventiler og luker for slipping av sommervannføring 1. mai. Det er til dels nødvendig å hakke og sage seg gjennom metertykke lag med is for å komme til (se figur 3-5).

Det gir heller ikke noen mening å slippe ekstra vann så tidlig i mai så høyt oppe til fjells, da formålet med vannslippet iflg. pkt. 2 i manøvreringsreglementet er; «Fra Øvre Dølvad, ... og Ya ... skal det i tiden 1. mai – 30. september, slippes tilstrekkelig vannføring til vanning av dyr på beite og til å holde eventuelle terskeldammer fulle, dog minst 0,1 m³/s.» Det er normalt ikke beitedyr i området så tidlig. For området ved Øvre Dølvad er det også satt en begrensning slik at en ikke får lov til å slippe dyr på beite i området før i juni måned (opplysning gitt muntlig av landbrukskontoret i Tynset kommune).

Det er inntakene ved Øvre Dølvad (Orkla elv) og Ya (Ya elv) som byr på størst utfordringer med tanke på tidspunkt for sommervannføring, og det er disse som ligger høyest i terrenget. Derfor ønskes det at datoen for slipp av sommervannføring for disse inntak flyttes fra 1. mai til 1. juni. Den foreslåtte datoen er valgt ut ifra hydrologiske og miljømessige vurderinger som er nærmere beskrevet i rapport utarbeidet av SWECO, se vedlegg 1.

Krav om minstevannføring ved terskel Kvikne kirke - naturlig tilsig

I manøvreringsreglementet står det at minstevannføring i Orkla ved Kvikne kirke skal være 2,5 m³/s fra 1. mai til 30. september og 0,5 m³/s resten av året. Totaltilsiget ved dette målepunktet består av tilsig fra restfeltet samt tilsig som slippes forbi inntakene Øvre Dølvad, Ya, Falningsjøen og Sverjesjøen. I vintersesongen har det vist seg gjentatte ganger at minstevannføring på 0,5 m³/s ikke kan overholdes. Både i 2011, 2013, 2016 og 2017 har det vært behov for å søke midlertidig fravik fra manøvreringsreglementet.

Vannføringsforhold i disse situasjoner har vært slik at alt naturlig tilsig ved Ya og Øvre Dølvad slippes. Vannstanden i Falningsjøen har vært for lav til å gi bidrag, da vannstanden i Falningsjøen vintertid normalt er lavere enn det naturlige utløpet fra sjøen, ref. også 3. avsnitt i pkt. 2 i manøvreringsreglementet.

Tapping fra Sverjesjøen om vinteren har blitt prøvd, men dette har forårsaket isgang og skader langs vassdraget og ved riksvei 3, der vassdraget Sverja krysser under veien før samløp med Orkla. I samråd med NVE har det derfor blitt besluttet at det ikke skal tappes vann fra Sverjesjøen om vinteren. Tapping fra Sverjesjøen gir heller ikke noen særlig miljømessig effekt, da vannet fra Sverja kommer ut i elva Orkla bare ca. 2,4 km (langs elva) oppstrøms målestedet ved terskel Kvikne kirke. Videre fra målestedet og nedstrøms er det bare ca. 5,2 km (langs elva) til utløpet fra Ulset kraftverk, der vannet fra Sverjesjøen kommer ut ved kraftproduksjon. Tapping fra Sverjesjøen har således bare effekt på ca. 7,6 km elvestrekning i Orkla.

Dermed er det i praksis kun tilsig fra Ya og Øvre Dølvad som bidrar til å opprette minstevannføringskravet på 0,5 m³/s om vinteren. Dette er ikke bestandig tilstrekkelig, selv om alt naturlig tilsig slippes forbi inntakene når slike situasjoner oppstår.

Effekten av endret tappetidspunkt for inntakene Øvre Dølvad og Ya, samt Falninga, ved Kvikne kirke i mai er også liten. I rapporten til SWECO står det at «I mai er andelen av minstevannføring fra inntakene Øvre Dølvad, Ya og Falninga mindre enn 6 % av den totale vannføringen ved Kvikne kirke.»

For å unngå gjentatte brudd av konsesjonsvilkår og behov for midlertidig fravik fra reglementet, med de medfølgende ulempene (arbeidet for varsling og behandling hos NVE, negativ publisitet, etc.) ønsker KVO å endre manøvreringsreglementet slik at minstevannføringskravet ved Kvikne kirke vinterstid (frem til 31. mai) begrenses til naturlig tilsig fra restfeltet og alt naturlig tilsig fra inntakene Øvre Dølvad og Ya.

Hva det søkes om, inkludert forslag til endret tekst

Først vises for ordens skyld den originale teksten i manøvreringsreglementet pkt. 2, jf. konsesjon til å foreta erverv og regulering av Orkla og Grana. Konsesjonen ble fastsatt ved kongelig resolusjon 16. juni.

1978, jf. vedlegg 2. I gjeldende manøvreringsreglement pkt. 2, 2.-4. avsnitt, heter det;

«Fra Øvre Dølvad, Innerdalsmagasinet, Falningsjøen og Ya ved Eventjønnebekken skal det i tiden 1. mai – 30. september, slippes tilstrekkelig vannføring til vanning av dyr på beite og til å holde eventuelle terskeldammer fulle, dog minst 0,1 m³/sek. Resten av året skal vannslippet de samme stedene være minst 0,05 m³/sek.

Vannslippingspålegget ved Øvre Dølvad og Eventjønnebekken er dog begrenset til den naturlige vannføringen i henholdsvis Orkla og Ya.

Vintervannslippet fra Falningsjøen skal foregå så lenge det er mulig på grunn av vannhøyden i magasinet.

Minstevannføringen på elvestrekningen forbi Yset målt ved Kvikne kirke skal være 2,5 m³/sek. i tiden fra 1. mai – 30. september og 0,5 m³/sek. resten av året.»

Det søkes om følgende ny tekst som erstatning for 2.-4. avsnitt, i pkt. 2 i manøvreringsreglementet for Orkla- og Granavassdraget;

«Fra Innerdalsmagasinet og Falningsjøen skal det i tiden 1. mai – 30. september, slippes tilstrekkelig vannføring til vanning av dyr på beite og til å holde eventuelle terskeldammer fulle, dog minst 0,1 m³/s.

Resten av året skal vannslippet de samme stedene være minst 0,05 m³/s.

Vintervannslippet fra Falningsjøen skal foregå så lenge det er mulig på grunn av vannhøyden i magasinet.

Fra Øvre Dølvad og Ya ved Eventjønnebekken skal det i tiden 1. juni – 30. september, slippes tilstrekkelig vannføring til vanning av dyr på beite og til å holde eventuelle terskeldammer fulle, dog minst 0,1 m³/s.

Resten av året skal vannslippet de samme stedene være minst 0,05 m³/s. Vannslippingspålegget ved Øvre Dølvad og Ya ved Eventjønnebekken er dog begrenset til den naturlige vannføringen i henholdsvis Orkla og Ya.

Minstevannføringen på elvestrekningen forbi Yset målt ved Kvikne kirke skal være 2,5 m³/s i tiden 1. mai – 30. september og 0,5 m³/s resten av året. I tiden 1. oktober – 31. mai er kravet dog begrenset til tilsig fra restfeltet og naturlig tilsig fra Øvre Dølvad og Ya, dersom summen av disse tilsig er under 0,5 m³/s i tiden 1. oktober – 30. april, eller under 2,5 m³/s i tiden 1. mai – 31. mai.»

Forventede fordeler og ulemper ved nytt manøvreringsreglement

En endring i manøvreringsreglementet vil gjøre reguleringen av de høyest liggende bekkeinntak, Øvre Dølvad og Ya, mer i tråd med hydrologisk syklus og naturlig overgang mellom vinter/vår/sommer.

Endringen vil også lette det praktiske arbeidet med åpning av ventiler da det i dag som oftest er vintersituasjon med mye is og snø ved dagens overgang den 1. mai. Forholdene ved disse tappepunktene er krevende og det krever et stort manuelt arbeid med å hakke og sage gjennom metertykkelag med is for å åpne ventilene før 1. mai. Dette er en risikofaktor med tanke på HMS, og det vil være en stor fordel om en kan unngå dette arbeidet.

En flytting av tidspunkt for sommervannføring i Ya og Øvre Dølvad vil også redusere risikoen for at det oppstår isdammer og at vannet tar en uønsket vei. Når ventilene åpnes vil erfaringsmessig økt vannmengde gå oppå isen et stykke nedover vassdraget med fare for at det dannes isdammer. Dette er ikke ønskelig.

I rapporten fra SWECO pekes det på at endring av tapping fra Øvre Dølvad og Ya ikke vil ha noen merkbar effekt for biologien i vassdragene. Hvis det i det hele tatt er merkbart, er det omtrent kun på den første kilometeren nedstrøms inntakene. Det er gjort undersøkelser av bunndyr og fisk fra de berørte elvestrekninger som bakgrunn for analysen.

Bunndyrundersøkelsene viser at begge vassdragene er artsfattige. Dette er som forventet så høyt

til fjells. SWECO konkluderer med at det er svært lite sannsynlig at en utsettelse til 1. juni med å slippe sommervannføring vil påvirke forekomsten av arter.

Når det gjelder fisk, viser SWECO til at flere undersøkelser har vist at de absolutt laveste vannføringene gjennom året, og spesielt om vinteren er begrensende for fiskeproduksjonen. Det er derfor lite sannsynlig at en utsettelse av slipping av sommervann til 1. juni, når avsmeltingen av lokale restfelt er stor, vil ha påviselig effekt på fiskeproduksjonen.

Det har forekommet kalving av rein rett øst for inntaket i Ya. Et senere av tidspunkt for overgang til sommervannføring vil være positivt for rein ved at det vil bli mindre ferdsel i området i kalvingstida.

Det er ikke andre forhold av betydning som vil påvirkes av endring av tidspunkt for slipp av sommervannføring fra Ya og Øvre Dølvad. Den landskapsmessige opplevelsen av endret tidspunkt for sommervannføring vil ha en meget begrenset effekt på grunn av høy avsmelting i restfeltet i mai. Ut ifra hydrologiske og miljømessige vurderinger anses utsettelse av overgang fra vinter til sommervannføring frem til 1. juni uproblematisk, siden konsekvensene er ubetydelige.

Når det gjelder endring av reglement for minstevannføring ved terskel Kvikne kirke vil endringen være miljømessig positiv da en unngår å vurdere vannslipp fra Sverjesjøen for å overholde kravet. Dette har medført store problemer med isgang og oversvømmelse i bebygde områder. Et manøvreringsreglement som angir vannslipp i tråd med naturlig tilsig vil derfor være gunstig.

Konklusjon

Kraftverkene i Orkla søker med dette om endring av pkt. 2 i manøvreringsreglementet for Orkla- og Granavassdraget i tråd med ovenstående tekstforslag. Endringene gjelder minstevannføringskrav i øvre deler av Orkla, nærmere bestemt målepunktene Øvre Dølvad, Ya og terskel ved Kvikne kirke. For de to første målestedene; Øvre Dølvad og Ya, søker vi om å endre tidspunkt for overgang til sommervannføring fra 1. mai til 1. juni. For det siste målestedet, terskel ved Kvikne kirke, søker vi om å få tillagt en ordlyd slik at kravet om minstevannføring begrenses til naturlig tilsig i perioden 1. oktober til 31. mai.

Formålet med endringene er å bringe manøvreringen mer i tråd med de naturlige hydrologiske forholdene i øvre Orkla. Dette vil lette den praktiske gjennomføringen med å oppfylle krav om minstevannføring i overgangen mellom vinter og sommer i disse høytliggende stedene, og redusere behov for søknad om fravik fra manøvreringsreglementet. Endringen vil ha en positiv effekt med hensyn på HMS og redusere risiko for isdammer i Ya og Øvre Dølvad på våren. Vi mener at de foreslåtte endringene vil ha svært liten negativ miljøeffekt i de aktuelle områdene.»

Offentlig høring og distriktsbehandling

Søknaden ble kunngjort i avisene Østlendingen og Arbeidets Rett, samt lagt ut til offentlig gjennomsyn på kommunehuset på Tynset og på Vollan Gård på Kvikne fra 14.08. – 14.11.2017. NVE fikk inn høringsuttalelser fra følgende instanser:

- Fylkesmannen i Hedmark (Innlandet)
- Verneområdestyret for Trollheimen
- Vannområde Orkla
- Kvikne Utmarksråd
- Dovrefjell nasjonalparkstyre

- Knutshø villreinutvalg
- Jan Vidar Estensvoll
- Eidsiva Nett AS
- Statens vegvesen – region øst

Fylkesmannen i Hedmark (nå Innlandet) skriver i brev av 01.12.2017 at de har forståelse for at det er praktiske begrensninger for lukemanøvrering i de øvre delene av vassdraget før vårmeltingen har kommet skikkelig i gang i mai måned. Fylkesmannen mener en antatt medvirkende årsak til de lave fisketetthetene i vassdraget i dag, foruten effekter fra vassdragsregulering, er gruveforurensning. De viser til at sigevann fra de gamle gruveområdene påvirker vannkvaliteten i Ya, nedstrøms Storbekken og til utløpet i Orkla (Qvenild 2010). Før vassdragsreguleringene var det ganske bra med småfisk her, noe som kan forklares med at fortynningen av sink og kobber før regulering var stor nok til at vannet ikke ble giftig for fisken (Johnsen 1973). Etter at mye av vannet i Ya ble overført til Falningsjøen, har tungmetallkonsentrasjonen i restløpet blitt høyere, og både fisken og bunndyra er så godt som borte (Grande & Omstad 1996). Med bakgrunn i dette ønsker fylkesmannen å påpeke at en lengre periode med vintervannføring vil føre til lengre tid med redusert fortynning og kunne føre til økt negativ effekt av den gruveforurensningen som finnes i området. Fylkesmannen mener mest mulig vann gjennom året er svært viktig.

Dovrefjell nasjonalparkstyre har i møte den 18.12.2017 vedtatt å gi KVO dispensasjon til å endre dato fra 1. mai til 1. juni for slipp av sommerminstevannføring fra inntaksdammen ved Øvre Dølvad i Knutshø landskapsvernområde. Dispensasjonen gis på vilkår om at det skal tas hensyn til villrein og annet dyreliv i forbindelse med kjøring til og fra Øvre Dølvad i mai og juni. Dispensasjonen er gitt med hjemmel i naturmangfoldloven § 48 1. ledd, og vilkåret er fastsatt med grunnlag i vanlig praksis innenfor forvaltningsretten.

Verneområdestyret for Trollheimen skriver i brev av 11.10.2017, at de allerede i brev av 13.08.2014 har fremført krav om minstevannføring i Jøla og ber NVE vurdere dette i sammenheng med søknaden fra KVO, ettersom begge sakene dreier seg om endringer i de opprinnelige konsesjonsvilkårene for Orkla og Granavassdraget. Verneområdestyret for Trollheimen ber NVE pålegge kraftselskapet minstevannføring i Jøla med bakgrunn i hensyn til Trollheimen landskapsvernområde, lokalt friluftsliv og de biologiske aspektene ved manglede vannføring i sidevassdraget Jøla. Videre bør NVE vurdere å pålegge kraftselskapet tiltak som bedrer landskapet og de biologiske forholdene i Jøla. Verneområdestyret for Trollheimen skriver at dersom disse to sakene ikke kan sees i sammenheng, ønsker de at konsesjonen for Orkla-anleggene tas inn blant vassdragene som prioriteres for revisjon innen 2022, jf. NVE rapport 49/2014.

Kvikne Utmarksråd skriver i brev av 14.11.2017 at de er enig i et manøvreringsregime som er mer tilpasset klimaet og det naturlige hydrologiske regimet. De mener endringen trolig vil gi en mer naturlig vannføring, og den vil ikke være negativ for fiskeproduksjon og overlevelse. Utmarksrådet er likevel skeptisk til å flytte dato for overgang til slipp av sommervannføring fra 1. mai til 1. juni ved inntaket Øvre Dølvad og Ya. I tida rundt 1. juni er det ikke snøscooterføre og fjellvegene er som regel stengt på grunn av teleløsning. Å kjøre her i et normalt år vil påføre vegen skader som gjør at det tar lengre tid før den kan åpnes for allmenn trafikk, og være fordyrende for veglagene som driver med vedlikehold.

Kvikne utmarksråd viser videre til at det ikke er ønskelig med kjøring på Storinnsjøvegen inn til Øvre Dølvad, med tanke på villreinen. 1. juni er på slutten av kalvingstida i Knutshø villreinområde og villreinen er ekstra sårbar under kalvinga. Det er regelmessig villrein ved setervollene like ved vegen og det har vært observert simle med nyfødt kalv her. Kvikne Utmarksråd viser til NINA- rapport 1019 om villreinens arealbruk i Knutshø, der forstyrrelser og sterkt redusert arealbruk trekkes frem som en av

flere aktuelle hypoteser for å forklare en dokumentert og sterk nedadgående kalvetilvekst.

Dokumentasjonen i denne rapporten viser at reinen i Knutshøområdet er sterkt presset av menneskelig aktivitet, og at forvaltningen må fortsette å arbeide målrettet og gjennomføre tiltak for å bedre situasjonen. Utmarksrådet viser til at villreinen sjelden benytter dette området under andre tider av året og de mener derfor det er ekstra viktig å la reinen være i fred den korte perioden de oppholder seg her. Dersom man likevel flytter datoen i manøvreringsreglementet, ber de om at det settes et vilkår om at KVO må kontakte grunneiere/vegstyrer og oppsyn (Kvikne Utmarksråd) før man begynner å kjøre her og at man må avvente kjøring ved observasjoner av villrein i området langs Storinnsjøvegen.

Når det gjelder vannføring ved terskel Kvikne Kirke mener utmarksrådet at det er lite nok vann som det er i dag og derfor ikke mye å gå på. De mener en ytterligere redusert vannføring kan medføre at gytegrunner i større grad enn tidligere tørlegges. Kvikne utmarksråd er skeptiske til den omsøkte endringen.

Knutshø villreinutvalg skriver i brev av 09.11.2017 at de er skeptiske til å flytte dato for overgang til slipp av sommervannføring med bakgrunn i fare for økt forstyrrelse av villreinen. I likhet med Kvikne utmarksråd ber de om at KVO må kontakte oppsyn (Kvikne Utmarksråd) før man begynner å kjøre her og at man må avvente kjøring ved observasjoner av villrein i området langs Storinnsjøvegen.

Vannområde Orkla skriver i brev av 14.11.2017 at Ya er sterkt påvirket av gruveforurensing fra Kvikne gruver. Som en av Norges eldste industrielle gruver har utvinningsgraden her vært lav, og det ligger mye kobber igjen i veltene som gir et stort forurensingspotensial til Ya ved avrenning. Inntaket i Ya ligger oppstrøms tilsiget fra Kvikne gruver, med minstevannføring på strekningen nedenfor. Fraføringen av vann på denne strekningen gir en dårligere fortynningseffekt og en høyere konsentrasjon av kobber. Økt minstevannføring ville vært et godt og relativt enkelt tiltak for å oppnå målet om «god kjemisk tilstand» og «godt økologisk potensial» for denne sterkt modifiserte vannforekomsten. Tiltak direkte rettet mot forurensingskilden er adskillig mer komplisert og kostnadskrevende. En lengre sesong med lavere minstevannføring kan føre til økt forurensing av Ya, og føre til at man ikke når miljømålet for vannforekomsten. Vannområde Orkla er skeptisk til alle tiltak som vil føre til en lavere minstevannføring eller en lengre sesong med laveste minstevannføring i de gruvepåvirkede vannforekomstene i området, og spesielt i Ya som allerede er såpass sterkt påvirket.

Dersom det blir gjort endringer av manøvreringsreglement i tråd med søkers ønsker, ønsker Vannområde Orkla at forholdene som omfatter avrenning og forurensing fra gruvene og ustabile værforhold og klimaendringer blir tatt i betraktning.

Jan Vidar Estensvoll skriver i høringsuttalelse av 13.11.2017 at han driver gård på Kvikneskogen i Tynset kommune, og at mye av hans dyrkede mark blir påvirket av Orkla elv. Han leier i tillegg jord fra tre naboeiendommer som også er i direkte tilknytning til og påvirket av Orkla. Dyrkamarka ligger på rundt 700 meter over havet, og Estensvoll viser til at det de siste årene har vært endringer av frost og teleforhold i bakken. Mens det tidligere pleide å være frost i bakken før snøen la seg om vinteren, har det de senere årene vært minimalt med minusgrader, før snøen har lagt seg permanent. Også vintrene er endret med mindre eller ingen sprengkulde etc., Mai måned er nedbørfattig og når snøen smelter uten at det er frost i bakken, tørker den dyrka marka meget raskt opp. Flommen i Orkla i mai, går veldig høyt over tersklene, og dette påvirker plantenes tilgang på vann. Estensvoll etterspør konsekvensutredning av påvirkning av plantevekst, ved å forandre minstevannføring fra 1.mai til 1. juni, ettersom dette kan ha en stor økonomisk betydning for de som driver jordbruk langs Orkla. Estensvoll mener varmekabler kan være en løsning for åpning for slipp av minstevannføringen.

Eidsiva Nett AS skriver i epost av 21.08.2017 at de ikke har noen kommentarer til endringen.

Statens vegvesen – region øst skriver i brev av 13.11.2017 at omsøkt endring ikke vil ha noen negative konsekvenser på det offentlige vegnettet og har ingen merknader.

Trønder Energi AS skriver følgende i sine kommentarer til høringsuttalelsene i brev av 19.01.2018:

«Vi viser til vår søknad av 18.06.2017 om endring av manøvreringsreglement for Orkla- og Granavassdraget. I det følgende vil TrønderEnergi Kraft gi våre kommentarer til innkomne høringsuttalelser. Det har kommet ni uttalelser til søknaden. Vi har innhentet innspill fra SWECO når det gjelder kommentarer i uttalelsene som går på endret vannføringsregime.

Kommentarer til de enkelte uttalelser

Eidsiva Nett AS skriver i epost av 21.08.2017 at de ikke har noen kommentarer til endringen.

TrønderEnergis kommentar:

Vi tar uttalelsen til orientering.

Verneområdestyret for Trollheimen har i brev av 11.1.2017 oversendt følgende uttalelser fra møte 05.10.2017:

«Verneområdestyret for Trollheimen viser til sitt brev av 13.08.2014 om krav til minstevassføring i Jøla, og ber NVE vurdere søknad om endring i manøvreringsreglement for Orkla og Granavassdraget på Kvikne sammen med vårt krav om minstevassføring i Jøla.

Begge sakene er behov/endringer i de opprinnelige konsesjonsvilkårene for Orkla og Granavassdraget, som driften av kraftanleggene over tid nå viser seg å være nødvendige.

Av hensyn til Trollheimen landskapsvernområde, stor lokal bruk av området i friluftslivssammenheng og de biologiske aspektene ved manglede vassføring i Jøla, ber Verneområdestyret for Trollheimen NVE pålegge kraftselskapet minstevassføring i Jøla ved sin behandling av endringer i konsesjonsvilkårene på manøvreringsreglementet på Kvikne. I tillegg bør det vurderes å pålegge kraftselskapet og iverksette tiltak som bedrer landskapet og de biologiske forhold i Jøla.

Om disse to sakene (Kvikne og Jøla) ikke kan sees i sammenheng har verneområdestyret et ønske om å påvirke til at konsesjonen for Orkla-anleggene tas inn blant vassdragene som prioriteres for revisjon innen 2022, jmf. NVE rapport 49/2014, da det kan se ut som kunnskapsgrunnlaget for å unnlate å ta med vassdraget her var basert på at det allerede var gjort mange biologiske tiltak i vassdraget som en kompensasjon for reguleringen. Disse tiltakene er i første rekke i og langs hoved-vassdraget for å bedre forholdene for laksefiske, mens skadevirkningen på landskap og friluftsliv innenfor verneområde ikke var vurdert.»

TrønderEnergis kommentar:

Verneområdestyret tar opp forhold som ikke berører den omsøkte endringen. Bekkeinntaket Jøla ligger i et sidevassdrag til Orkla flere titalls kilometer nedstrøms områdene ved Dølvad og Kvikne som denne søknaden gjelder.

De forholdene som verneområdestyret tar opp må vurderes i en eventuell vilkårsrevisjon. Vi viser i den forbindelse til nasjonale føringer for vannforvaltningsplaner av 24.01.2014, der det er lagt til grunn at det som hovedregel ikke skal pålegges minstevannføring fra bekkeinntak. De vedtatte vannforvaltningsplanene videreførte dette prinsippet.

Knutshø villreinutvalg skriver i brev av 09.11.2017 at det ut fra et villreinperspektiv ikke er ønskelig med kjøring etter Storinnsjøvegen rundt 1. juni fordi det regelmessig er kalving på setervollene langs vegen. De viser til rapport om Knutshøreinen der det pekes på at forstyrrelser er en av flere hypoteser for å forklare svekket kalvetilvekst. Villreinutvalget ber om at det settes som vilkår for endring av manøvreringsreglementet at KVO må kontakte oppsyn (Kvikne Utmarksråd) før kjøring finner sted.

TrønderEnergis kommentar:

Vi er kjent med kalvingsområdene og vil hensynta dette. Vi ønsker å ha en god dialog med villreinutvalg og oppsyn knyttet til ferdsel inn mot Øvre Dølvad for å unngå forstyrrelser. Det kan også være aktuelt å bruke andre adkomststruter enn Storinnsjøvegen inn til området dersom det er nødvendig for å unngå å forstyrre villreinen i kalvingsperioden. Fordelen med å flytte tidspunkt er at vi slipper unna med én tur inn til Øvre Dølvad for å stille om tappeluka fra vinter- til sommervannføring. Med dagens situasjon har det ofte vært behov for to eller tre turer for å klare å åpne lukene pga mye snø og is.

Jan Vidar Estensvoll er gårdbruker på Kvikneskogen og skriver i uttalelse av 13.11.2017 at snø smelter tidlig i mai og jordbruksområdene tørker raskt opp i denne perioden. Flom går i dag høyt over tersklene i perioden. Grunneier er bekymret for at lavere minstevannføring i sårbar periode for plantevekstene vil medføre mer flom på jordene og senere opptørring.

TrønderEnergis kommentar:

Den aktuelle endring av minstevannføring er liten i forhold til vannmengdene som oppstår under flomperioder. Disse endringene har ingen praktisk betydning i forhold til flomsituasjonen i Orkla.

Statens vegvesen Region øst skriver i brev av 13.11.2017 at omsøkt endring ikke vil ha noen negative konsekvenser på det offentlige vegnettet. Vegvesenet har ingen merknader.

TrønderEnergis kommentar:

Vi tar uttalelsen til orientering.

Kvikne Utmarksråd skriver i brev av 14.11.2017 at et manøvreringsregime mer tilpasset naturlig klima vil være en fordel ved at vannføringen blir mer «naturlig» og vil ikke ha noen negativ effekt for fiskeproduksjon og overlevelse. Utmarkslaget skriver at i tida rundt 1. juni er fjellvegene som regel stengt på grunn av teleløsning. De påpeker at kjøring i denne tida normalt vil påføre vegen skader som gjør at det tar lenger tid å åpne vegen og vil være fordyrende for veilaga som driver vedlikehold. Videre skriver utmarkslaget at det i tiden rundt 1. juni er kalving langs Storinnsjøvegen inn mot Øvre Dølvad, og man i denne tida bør søke å unngå forstyrrelser for reinen. Dersom det gis tillatelse til endring av manøvreringsreglementet ber utmarkslaget om at det stilles vilkår om at KVO må kontakte grunneier/veistyrer og oppsyn før kjøringen finner sted og at kjøring må avventes ved observasjon av rein langs Storinnsjøvegen.

Når det gjelder søknad om endring av krav ved terskel Kvikne kirke, mener Kvikne Utmarkslag at det er lite nok vann som det er. De mener at ytterligere redusert vannføring kan medføre at gytegrunner i større grad enn tidligere tørrlegges og er skeptiske til den omsøkte endringen.

TrønderEnergis kommentar:

Vi viser til kommentar til uttalelse fra Knutshø villreinutvalg, og ønsker å ha en tett dialog med oppsyn og grunneiere når det gjelder bruk av vegen i kalvingsperioden. Dette gjelder også eventuelle skader knyttet til bruk av vegen.

Når det gjelder minstevannføringskravet ved Kvikne kirke er det i dagens situasjon i praksis kun tilsiget fra Øvre Dølvad og Ya som har bidratt til å opprettholde minstevannføringen på 0,5 m³/s. Dette tilsiget har vist seg ikke å være tilstrekkelig, slik at det ikke har vært gjennomførbart å opprettholde den påkrevde vannmengden. Denne situasjonen vil også være gjeldende ved omsøkt endring i minstevannføringsreglement, da det i praksis ikke er mulig å slippe mer vann. Dette skyldes både lange ledetider for vann og at det er vanskelig å åpne lukene om vinteren. Gytegrunner vil dermed ikke bli tørrlagt i større grad enn tidligere, og situasjonen anses å være lik før og etter endring i reglement. Omsøkt endring av reglementet gjør at en vil unngå stadige søknader om fravik, slik en har opplevd ved flere anledninger de siste årene.

Vannområde Orkla skriver i brev av 14.11.2017 at Ya er påvirket av tidligere gruvedrift og dermed klassifisert som en sterkt modifisert vannforekomst (SMVF). Lengre sesong med lavere minstevannføring gir dårligere uttynningseffekt og økt forurensing. En vil derfor ikke oppnå mål om god kjemisk tilstand og godt økologisk potensial.

Vannområde Orkla skriver videre at endring i klima med endret sesong og ustabile værforhold vil endres over tid, noe som også kan påvirke forurensingen. Dette må tas med i betraktning.

TrønderEnergis kommentar:

Vi ser prinsippet som beskrevet av Vannområdet Orkla at fraført vann fra Ya kan være negativt i forhold til uttynningseffekten fra gruveforurensing. I dagens situasjon er det syv måneder pr. år med slipp av 0,05 m³/s fra dam Ya. Dette vil øke til åtte måneder pr. år ved utsettelse av start sommervannføring til 1. juni, noe vi anser ikke vil endre situasjonen i forhold til målet om kjemisk tilstand og godt økologisk potensial i betydelig grad.

Samtidig ligger strekningen med hovedbelastningen fra gruvene nedstrøms Yas samløp med Grubekken. Grubekken kommer inn i Ya på ca. kote 630. I mai skjer det stor avsmelting i lavereliggende områder, og strekningen nedstrøms samløpet Grubekken - Ya vil ha betydelig vannføring i denne perioden. Dette medfører at den reduserte uttynningseffekten ved endring av manøvreringsreglementet er minimal, om utslagsgivende i det hele tatt. Vi viser for øvrig til beskrivelse i søknad og rapport fra SWEKO.

Klimatiske endringer er en pågående prosess og det kan få konsekvenser for alle regulerte vassdrag. Slike endringer skjer over tid og kan eventuelt vurderes ved fremtidig revisjon av konsesjonsvilkår.

Fylkesmannen i Hedmark skriver i brev av 01.12.2017 at de har forståelse for de praktiske begrensningene som råder for lukemanøvrering før vårsmeltingen har kommet skikkelig i gang i mai måned i de øvre deler av vassdraget. Fylkesmannen viser til at det tidligere var bra med småfisk i vassdraget og påpeker i den forbindelse at Ya er påvirket av gruveforurensing. En forlengelse av perioden for minstevannføring vil medføre ytterligere tid med redusert fortykning, og mest mulig vann gjennom året er viktig.

TrønderEnergis kommentar:

Vi viser til kommentar til uttalelse fra Vannområde Orkla når det gjelder fortynningseffekt fra gruveforurensing. Vi vil også påpeke at det i medhold av konsesjonsvilkårene er pålegg om årlig å sette ut 15.000 ensomrig ørret i Ya og Orkla som kompenserende tiltak for effekter av vassdragsreguleringen.

Dovre fjell nasjonalparkstyre skriver i brev av 10.01.2018 at saken er behandlet i møte i nasjonalparkstyret 18.12.2017. Nasjonalparkstyret skriver at det er nærliggende at endring av tidsrommet for minstevannføring om sommeren i den regulerte delen av Knutshø landskapsvernområde, må behandles som en dispensasjonssak i forhold til verneforskriften.

Nasjonalparkstyret skriver at endringen sannsynligvis ikke vil være i strid med formålet for Knutshø landskapsvernområde eller påvirke landskapets art og karakter nevneverdig. Saken er også vurdert etter prinsippene i naturmangfoldloven §§ 8-12, jf § 7. Nasjonalparkstyret gir dispensasjon under vilkår om at det skal tas hensyn til villrein og annet dyreliv i forbindelse med kjøring til og fra Øvre Dølvad i mai og juni.

TrønderEnergis kommentar:

Vi konstaterer at Dovre fjell nasjonalparkstyre har ønsket å behandle dette som en dispensasjonssak fra verneforskriften og har gitt dispensasjon. Vi viser til kommentarer til uttalelser fra Knutshø villreinutvalg og Kvikne Utmarksråd når det gjelder hensyn til villrein i området.»

NVEs merknader

Sakens bakgrunn

Bakgrunnen for søknaden om endring av manøvreringsreglement for Orkla- og Granavassdraget er at driftserfaringer fra de siste 30 årene har vist at noen av formuleringene i reglementet er uhensiktsmessig, og ikke er i tråd med de faktiske hydrologiske forholdene. Det dreier seg om to faktorer: dato for slipp av minstevannføring og størrelsen på minstevannføringen ved terskel Kvikne kirke.

Dato for slipp av minstevannføringen:

Det er flere slippsteder i vassdraget, men de som gir størst utfordringer for oppstart av slipp av sommervannføring 1. mai er de som ligger høyest til fjells. Dette er Øvre Dølvad og Ya, på henholdsvis 844 og 876 m.o.h. KVO ønsker å endre dato for å starte opp sommervannføring fra 1. mai til 1. juni. KVO viser til at inntakene vanligvis er dekket av is og snø den 1. mai og dette gjør at det er vanskelig å åpne ventiler og luker. De påpeker at formålet med vannslippet jf. Punkt 2 i manøvreringsreglementet er at det fra Øvre Døldal og Ya, i perioden 1. mai til 30 september, skal være tilstrekkelig vannføring til vanning av dyr på beite og til å holde eventuelle terskeldammer fulle. KVO sier det normalt ikke er beitedyr i området så tidlig og at det for området ved Øvre Døldal ikke er lov å slippe dyr på beite før i juni måned.

Størrelse på vannføringen ved terskel Kvikne kirke

I manøvreringsreglementet står det at minstevannføringen i Orkla skal være 2,5 m³/s ved terskel Kvikne kirke i tiden 1. mai – 30. september, samt 0,5 m³/s resten av året. Vannmengden her består av både tilsig fra restfeltet og det som slippes forbi inntakene Øvre Dølvad, Ya, Falningssjøen og Sverjesjøen. Det har flere ganger vært vanskelig å overholde reglementet for størrelsen av minstevannføringen om vinteren. Vannstanden i Falningssjøen er normalt lav om vinteren og flere vintre har den vært for lav til å kunne bidra. Man har prøvd å tappe fra Sverjesjøen, men dette har forårsaket skader langs vassdraget og ved

riksveg 3, og man har i samråd med NVE blitt enige om ikke å tappe fra Sverjesjøen om vinteren. I praksis er det derfor kun tilsig fra Ya og Øvre Dølvad som bidrar til å opprette kravet om minstevannføring, noe som har vært for lite i noen år og det har vært nødvendig å søke om midlertidig avvik både i 2011, 2013 og 2016. KVO ønsker å endre manøvreringsreglementet slik at kravet om minstevannføring ved Kvikne kirke i tiden 1. oktober – 31. mai begrenses til naturlig tilsig fra restfeltet og alt naturlig tilsig fra inntakene Øvre Dølvad og Ya, dersom summen av disse tilsig er under 0,5 m³/s i tiden 1. oktober – 30. april, eller under 2,5 m³/s i tiden 1. mai – 31. mai.

Forventede fordeler og ulemper

KVO opplyser at det er en fordel for dem å utsette sommerslippet med én måned fordi det da er mindre is og snø i fjellet. Når ventilene nå skal åpnes til 1. mai kreves det mye manuelt arbeid med å hakke og sage seg gjennom tykke islag, og KVO anslår at det brukes inntil 8 dagsverk på dette. I tillegg til at dette krever mye ressurser, er det også et risikofylt arbeid og ikke ønskelig med tanke på HMS. Det anses også som en fordel å flytte åpningtidspunktet til 1. juni fordi det reduserer risikoen for at det oppstår isdammer og at vannet går oppå isen og tar en annen veg enn ønskelig.

KVO mener det er positivt at man unngår å vurdere vannslipp fra Sverjesjøen for å overholde kravet om minstevannføring ved Kvikne kirke. De mener det er bedre med et manøvreringsreglement som angir vannslipp i tråd med naturlig tilsig.

Miljøkonsekvenser

SWECO har skrevet en fagrapport om miljøkonsekvenser ved å flytte tidspunktet for vannslipp. Rapporten viser til at det fortsatt er vinterlige forhold ved inntakene den 1. mai og at smeltingen øker utover med vårflokk helt mot slutten av måneden. Ut fra hydrologiske forhold anses det som mest naturlig å utsette tidspunktet for slipp av sommervannføring.

Elvene er artsfattige og bunndyrundersøkelser viser at det er flest arter og artsgrupper i Øvre Dølvad. Den kvantitative produksjonen av bunndyr er til en viss grad avhengig av vannføringen i form av vanddekt areal. I så måte forventes det en liten nedgang i antall produserte individer på elvestrekninger som ligger nær opp til inntaksdammene. Det er imidlertid lite sannsynlig at en utsettelse av slipp av sommervann til 1. juni vil påvirke forekomsten av arter.

Det finnes ørret både i Øvre Dølvad og Ya. Forekomsten av fisk på de undersøkte strekningene rett nedstrøms inntakene i Øvre Dølvad og Ya er primært avhengig av at det er sikker vannføring gjennom året og at det foregår nedvandring av fisk fra strekninger lengre opp i vassdraget. Noe av vannslippet ved inntaket i Øvre Dølvad går som overflatevann over rister og fører til at større fisk havner i elva nedstrøms dammen. I Ya blir det overført vann fra inntaksdammen til Falningsjøen og det antas at det meste av fisk som kommer forbi dammen går til Falningsjøen. Undersøkelsene viser at laveste vannføring gjennom året, og særlig om vinteren, er begrensende for fiskeproduksjonen. Det anses som lite sannsynlig at å utsette slipp av sommervann til 1. juni, når avsmeltingen av det lokale restfeltet er stor, vil ha særlig effekt på fiskeproduksjonen.

Det er rein fra Forrellhognastammen i området, og det har vært reinkalving ved Grøntjøna, som ligger like øst for inntaket i Ya. Kalvingsplassen er lite benyttet, men det er kjent at den ble brukt våren 2010. Kalvingstida er ca. 20. april – 20. mai og ifølge miljørapporten blir en utsettelse av slipp av sommervann til 1. juni ansett som positivt for reinen ettersom det da blir mindre ferdsel i området. Rapporten viser til at det er sjelden at adkomsten til inntakene kommer i konflikt med reinens bevegelser.

Det er vurdert at endring av starttidspunktet ikke vil påvirke husdyr, verken sau på beite eller tilgang til drikkevann.

Minstevannføringen har også betydning for landskapsopplevelsen. 1. mai er alle elvene i området dekket av is og snø. Når isen går i mai vil nivået på minstevannføringen påvirke landskapet på strekningen som ligger nær inntaksdammene. På grunn av høy avsmelting i restfeltet vil størrelsen på minstevannføringsslippet ha påviselig landskapsmessig effekt bare på en kort strekning.

NVEs vurdering

I det følgende har vi kommentert fremsatte innspill der vi mener det er relevant for søknaden og mulige konsekvenser av reglementet.

Forholdet til naturmangfoldloven

Det er gjort en miljøutredning av Øvre Dølvad og Ya, med statusbeskrivelse og konsekvensutredning av de foreslåtte endringene. Forholdene for husdyr på beite og kalving av rein er omtalt, siden disse temaene var sentrale ved fastsettelse av manøvreringsreglementet.

Jan Vidar Estensvoll skriver som gårdbruker hvordan den dyrka marka hans blir påvirket av Orkla elv og hvordan klimaendringene med mildere vintre påvirker dyrka mark ytterligere. Estensvoll etterspør konsekvensutredning av påvirkning av plantevekst, ved å forandre minstevannføring fra 1.mai til 1. juni, ettersom dette kan ha en stor økonomisk betydning for de som driver jordbruk langs Orkla. NVE viser til at de hydrologiske konsekvensene for endret regime er beskrevet i rapporten for miljøkonsekvenser og her fremgår det at endring av minstevannføring er liten i forhold til vannmengdene som oppstår under flomperioder. Endringene har ingen praktisk betydning i forhold til flomsituasjonen i Orkla. Forholdet til plantevekst blir derfor ikke aktuelt i denne saken.

NVE mener utredningen som er gjennomført sammen med eksisterende kunnskap, innspill fra høringsparter og søkers kommentarer oppfyller kravet til kunnskapsgrunnlaget i naturmangfoldsloven, og gir tilstrekkelige opplysninger til at søknaden kan vurderes.

NVEs vurdering av endringene i manøvreringsreglementet

Teksten i nåværende manøvreringsreglement punkt 2, 2. -4. avsnitt:

«Fra Øvre Dølvad, Innerdalsmagasinet, Falningsjøen og Ya ved Eventjønbecken skal det i tiden 1. mai-30. september, slippes tilstrekkelig vannføring til vanning av dyr på beite og til å holde eventuelle terskeldammer fulle, dog minst 0,1 m³/s. Resten av året skal vannslippet de samme stedene være minst 0,05 m³/s. Vannslippingspålegget ved Øvre Dølvad og Eventjønbecken er dog begrenset til den naturlige vannføringen i henholdsvis Orkla og Ya.

Vintervannslippet fra Falningsjøen skal foregå så lenge det er mulig på grunn av vannhøyden i magasinet.

Minstevannføringen på elvestrekningen forbi Yset målt ved Kvikne kirke skal være 2,5 m³/s i tiden fra 1. mai til 30. september og 0,5 m³/s resten av året.»

Kvo sitt forslag til ny tekst:

«Fra Innerdalsmagasinet og Falningsjøen skal det i tiden 1. mai – 30. september, slippes tilstrekkelig vannføring til vanning av dyr på beite og til å holde eventuelle terskeldammer fulle, dog minst 0,1 m³/s. Resten av året skal vannslippet de samme stedene være minst 0,05 m³/s.

Vintervannslippet fra Falningsjøen skal foregå så lenge det er mulig på grunn av vannhøyden i magasinet.

Fra Øvre Dølvad og Ya ved Eventjønnbekken skal det i tiden 1. juni – 30. september, slippes tilstrekkelig vannføring til vanning av dyr på beite og til å holde eventuelle terskeldammer fulle, dog minst 0,1 m³/s. Resten av året skal vannslippet de samme stedene være minst 0,05 m³/s. Vannslippingspålegget ved Øvre Dølvad og Ya ved Eventjønnbekken er dog begrenset til den naturlige vannføringen i henholdsvis Orkla og Ya.

Minstevannføringen på elvestrekningen forbi Yset målt ved Kvikne kirke skal være 2,5 m³/s i tiden 1. mai – 30. september og 0,5 m³/s resten av året. I tiden 1. oktober – 31. mai er kravet dog begrenset til tilsig fra restfeltet og naturlig tilsig fra Øvre Dølvad og Ya, dersom summen av disse tilsig er under 0,5 m³/s i tiden 1. oktober – 30. april, eller under 2,5 m³/s i tiden 1. mai – 31. mai.»

Virkninger for fagtema

Fisk

Kvikne Utmarksråd skriver i sin uttalelse at det ikke er mye å gå på når det gjelder vannføring ved Kvikne Kirke. De mener en ytterligere redusert vannføring kan føre til at gyteområder i større grad enn tidligere tørlegges, og er derfor skeptiske til den omsøkte endringen. Samtidig sier de at endringen av manøvreringsreglementet vil være mer tilpasset klimaet og det naturlige hydrologiske regime og at dette trolig vil være en fordel ettersom endringen fører til en vannføring lik den er naturlig, og ikke gi negativ effekt for produksjon og overlevelse av fisk.

Trønder Energi (KVO) har i sin kommentar vist til at endringen det søkes om ikke vil føre til verken mer eller mindre vann ved Kvikne kirke, fordi praksis har vist at det ikke er mulig å slippe mer vann her. Endringen av manøvreringsreglementet vil egentlig kun dreie seg om en mer forutsigbar situasjon slik at regulanten unngår søknader om fravik. Trønder Energi mener dette ikke vil påvirke vannmengden i elva og derfor heller ikke gyteområder.

Trønder Energi skriver i en annen kommentar at det i medhold av konsesjonsvilkårene er pålegg om årlig å sette ut 15.000 ensomrig ørret i Ya og Orkla, som kompenserende tiltak for effekter av vassdragsreguleringen.

NVE viser til at fagrapporten beskriver at spesielt vannføringen om vinteren er begrensende for fiskeproduksjonen, og at det derfor er lite sannsynlig at å utsette slipping av sommervannføring til 1. juni vil ha noen særlig effekt på fiskeproduksjonen. I fagrapporten står det at endring av tapping fra Øvre Dølvad og Ya ikke vil ha noen merkbar effekt for biologien i vassdragene. Hvis det i det hele tatt er merkbart, er det kun på den første kilometeren nedstrøms inntakene. Dette er et område med høy tetthet av ørret, og dersom det er en viss påvirkning av vannføringen vil det derfor kunne være positivt for å motvirke for høytetthet. NVE mener den omsøkte endringen av manøvreringsreglementet ikke vil påvirke gyteområder ved Kvikne kirke i nevneverdig grad, og dette er ikke avgjørende for vår innstilling.

Villrein

Både Kvikne Utmarksråd og Knutshø villreinutvalg er skeptiske til å flytte dato for slipp av sommervannføring med bakgrunn i fare for økte forstyrrelser for villreinen. Knutshø villreinutvalg sier det ikke er ønskelig med kjøring på Storinnsjøvegen rundt 1. juni fordi det regelmessig er kalving på setervollene langs veien. De viser til rapport om Knutshøreinen der det pekes på at forstyrrelser er en av flere hypoteser for å forklare svekket kalvetilvekst. De ber om at det settes som vilkår for endringen at KVO må kontakte utmarksrådet før kjøring finner sted. Dovrefjell nasjonalparkstyre gir dispensasjon til å endre dato for minstevannføringen, på vilkår om at det skal tas hensyn til villrein og annet dyreliv i forbindelse med kjøring til og fra Øvre Dølvad i mai og juni. Trønder Energi skriver i sine kommentarer

at de ønsker å ta hensyn til reinen og kalvingsområdene. De ønsker å ha en god dialog med villreinutvalg og oppsyn knyttet til ferdsel inn mot Øvre Dølvad for å unngå forstyrrelser. De påpeker at dersom det er nødvendig å unngå forstyrrelser i kalvingsperioden, kan det være aktuelt å bruke andre adkomstruter inn til området enn nettopp Storinnsjøvegen. De mener også at det kan være en fordel å flytte tidspunktet for oppstart av vannslipp om sommeren fordi en da slipper å kjøre flere ganger inn til Øvre Dølvad for å stille om tappeluka. I dag må de inn til Øvre Dølvad 2-3 ganger for å klare å åpne luka på grunn av mye snø og is her.

NVE har forståelse for at både Kvikne Utmarksråd og Knutshø villreinutvalg ser en fare for økt forstyrrelse i villreinens kalvingsområde under kalvingen dersom en forskyver åpningstidspunktet for sommerslipp. I denne saken sier Trønder Energi at de ønsker å unngå forstyrrelser og kan også se for seg alternative veger inn til slippstedet dersom det blir aktuelt. Trønder Energi er gjennom saken blitt informert om hvem de skal ha kontakt med og NVE oppfordrer til at denne kontakten opprettholdes jevnlig. Utover dette mener NVE at det må være positivt at endringen er antatt å gi redusert ferdsel på vegen, fordi det trolig vil være nok med én tur til Øvre Dølvad for å stille om tappeluka. NVE mener den omsøkte endringen av manøvreringsreglementet ikke vil medføre nevneverdig negativ påvirkning for villreinstammen i området, og dette er ikke avgjørende for vår innstilling.

Gruveslam og uttynningseffekten

Både Fylkesmannen i Innlandet og Vannområde Orkla mener vannkvaliteten i Ya er sterkt påvirket av gruveforurensing fra Kvikne gruver. De gamle gruveområdene inneholder mye kobber og dette påvirker Ya nedstrøms Storbekken og til utløpet i Orkla. De viser til at en forlengelse av minstevannføringen om vinteren vil medføre ytterligere tid med redusert fortykning. Dette vil gjøre det vanskelig å oppnå målet om god kjemisk tilstand og godt økologisk potensiale.

Trønder Energi skriver i en kommentar at de ikke anser at endringen av manøvreringsreglementet vil endre situasjonen i forhold til målet om kjemisk tilstand og godt økologisk potensial i betydelig grad. I dagens situasjon er det syv måneder pr. år med slipp av 0,05 m³/s fra dam Ya og dette vil da øke til åtte måneder pr. år ved utsettelse av start sommervannføring til 1. juni. Trønder Energi anser at dette ikke vil endre situasjonen i forhold til å nå målet om kjemisk tilstand og godt økologisk potensial i betydelig grad. NVE er enig i dette og viser til utdypning under overskriften «Forholdet til vannforskriften» lengre ned. Trønder Energi skriver videre i en kommentar at strekningen som får mest gruveslam kommer inn i Ya på ca. kote 630 og at det i mai er stor avsmelting i disse lavereliggende områdene slik at strekningen vil ha betydelig vannføring i denne perioden. Den reduserte uttynningseffekten ved endring av manøvreringsreglementet er derfor minimal, om utslagsgivende i det hele tatt. NVE mener spørsmålet om uttynningseffekten ikke er avgjørende for vår innstilling.

Vedlikehold av veg

Kvikne utmarksråd viser til at det i tida rundt 1. juni ikke er snøscooterføre og fjellvegene som regel er stengt på grunn av teleløsning. Å kjøre på vegene på denne tida vil i et normalt år påføre vegen skader som gjør at det tar lengre tid før den kan åpnes for allmenn trafikk og dette vil være fordyrende for de som driver vedlikehold av vegene. Trønder Energi skriver at de ønsker å ha en tett dialog med oppsyn og grunneiere når det gjelder eventuelle skader knyttet til bruk av vegen. NVE oppfordrer til dette, og har ingen ytterligere kommentarer.

Krav om vannføringenendringer i sidevassdrag (Jøla)

Verneområdestyret for Trollheimen ber NVE pålegge kraftselskapet minstevannføring i Jøla med bakgrunn i hensyn til Trollheimen landskapsvernområde, stor lokal bruk av området i

friluftslivssammenheng og de biologiske aspektene ved manglede vassføring i Jøla. De mener NVE bør vurdere å pålegge kraftselskapet å iverksette tiltak som bedrer landskapet og de biologiske forhold i Jøla.

Trønder Energi viser til at dette dreier seg om forhold som ikke berører den omsøkte endringen, og at bekkeinntaket Jøla ligger i et sidevassdrag til Orkla flere titalls kilometer nedstrøms områdene ved Dølvad og Kvikne som denne søknaden gjelder.

NVE viser til at dette er forhold som kan fremkomme i et konkret krav om revisjon av vilkårene. Orkla-Granavassdraget har revisjonsadgang i 2022, og det er mulig å fremme et krav nå. NVE og Miljødirektoratet har utarbeidet rapport 49/2013 om vannkraftkonsesjoner som kan revideres innen 2022. Rapporten inneholder en nasjonal gjennomgang og forslag til prioritering av revisjonssaker. Orkla-Granavassdraget har prioritet 2.2. Med dette menes at vassdraget er vurdert å ha viktige miljøverdier, men som har begrensede gjenstående miljøutfordringer, eller der særskilte hensyn setter grenser for hvilke tiltak som i praksis kan gjennomføres. NVE anbefaler at eventuelle krav om revisjon koordineres gjennom Tynset kommune, og anbefaler at Vannområde Orkla tar kontakt med kommunen med tanke på koordinering av et eventuelt revisjonskrav.

Forholdet til vannforskriften

Regional plan for vannforvaltning i vannregion Trøndelag for planperioden 2016-2021 ble godkjent av Klima- og miljødepartementet 04.07.2016. For vannforekomster som er berørt av vannkraftproduksjon ble det for denne planperioden laget en egen liste over vannforekomster med godkjente miljømål, basert på tiltak som hører under sektorlovverket for vannkraftsektoren. Disse listene er vedlagt godkjenningsbrevet som vedlegg 2 (miljømål som kan medføre krafttap) og vedlegg 3 (miljømål som kan medføre andre typer tiltak). Vannforekomstene som er med i disse vedleggene har godkjente miljømål som er høyere enn dagens tilstand. Orkla-Granavassdraget er ikke med på listen, og for slike vannforekomster er miljømålet ved godkjenningen satt til å være det samme som dagens tilstand. Trønder Energi har i sine kommentarer vist til at endringen av manøvreringsreglementet ikke vil endre situasjonen i forhold til å nå målet om kjemisk tilstand og godt økologisk potensial i betydelig grad. NVE mener forholdet til vannforskriften ikke er avgjørende for vår innstilling.

NVEs konklusjon

Som regulant har Kraftverkene i Orkla (KVO) rett til å søke om endring av manøvreringsreglementet i reguleringskonsesjonen for Orkla og Granavassdraget. I henhold til fagrapport fra SWECO går det frem at de omsøkte endringene vil ha få konsekvenser for fagtemaene fisk, villrein, husdyr og bunndyr. Konsekvensene vil være størst for landskapsopplevelsen, men da på en begrenset strekning nær inntaksdammen. I høringen er det avdekket bekymringer for spesielt villrein og vanndekket areal ved Kvikne kirke. Gjennom dialog med søker og deltakere på befaring har det vist seg at det vil være mulig å løse spesielt forhold til villrein og kjøring på vegene. NVE mener det er viktig å ha et manøvreringsreglement som er mest mulig i tråd med hydrologiske regimet i området, der smeltingen ved slippunktet ikke kommer i gang før nærmere 1. juni. Etter en samlet vurdering av søknadens innhold, høringsuttalelser og befaring, har NVE kommet frem til at fordelene av det nye regimet vil være større enn ulempe.

NVE anbefaler at manøvreringsreglement for Orkla- og Granavassdraget får ny tekst i avsnitt 2, slik som omsøkt, og at det ikke gjøres noen endringer i øvrige avsnitt. Avsnitt 2 med ny tekst blir etter endringen slik:

«2

Fra vårflommens begynnelse skal alt tilløp innen Nerskogmagasinets reguleringsområde nyttes til oppfylling av magasinet inntil kote 648,0, og slipping av pålagt minstevannføring i Grana. Vasstanden må deretter ikke senkes under nevnte kote før 1. oktober.

Fra Innerdalsmagasinet og Falningsjøen skal det i tiden 1. mai – 30. september, slippes tilstrekkelig vannføring til vanning av dyr på beite og til å holde eventuelle terskeldammer fulle, dog minst 0,1 m³/s. Resten av året skal vannslippet de samme stedene være minst 0,05 m³/s.

Vintervannslippet fra Falningsjøen skal foregå så lenge det er mulig på grunn av vannhøyden i magasinet.

Fra Øvre Dølvad og Ya ved Eventjønnbekken skal det i tiden 1. juni – 30. september, slippes tilstrekkelig vannføring til vanning av dyr på beite og til å holde eventuelle terskeldammer fulle, dog minst 0,1 m³/s. Resten av året skal vannslippet de samme stedene være minst 0,05 m³/s. Vannslippingspålegget ved Øvre Dølvad og Ya ved Eventjønnbekken er dog begrenset til den naturlige vannføringen i henholdsvis Orkla og Ya.

Minstevannføringen på elvestrekningen forbi Yset målt ved Kvikne kirke skal være 2,5 m³/s i tiden 1. mai – 30. september og 0,5 m³/s resten av året. I tiden 1. oktober – 31. mai er kravet dog begrenset til tilsig fra restfeltet og naturlig tilsig fra Øvre Dølvad og Ya, dersom summen av disse tilsig er under 0,5 m³/s i tiden 1. oktober – 30. april, eller under 2,5 m³/s i tiden 1. mai – 31. mai.

Minstevannføringen ovenfor Brattset kraftverk skal i tiden 1. mai til 30. september være 2 m³/sek. og 0,5 m³/sek. resten av året.

Nytt 7. ledd ved Kgl.res. 06.11.1980.

«Fra inntaket i Stavåa skal det slippes en minstevannføring på 0,05 m³/sek. hele året, dog begrenset til den naturlige vannføringen.»

Fra Nerskogmagasinet () skal det i tiden 1. mai til 30. september slippes 0,1 m³/sek. og 0,05 m³/sek. resten av året. (Jfr. 1979 bestemmelsen gjelder bare for Nerskogmagasinet)

I Svorka skal det i tiden 1. mai til 30. september slippes en vannmengde på 0,1 m³/sek. Og en vannmengde på 0,05 m³/sek. resten av året.

Fra Bjørsetmagasinet skal det i den del av perioden 1. mai til 31. august som faller utenom selve vårflommen slippes en minstevassføring som i gjennomsnitt skal fastsettes mellom 20 m³/sek. og 30 m³/sek. etter departementets nærmere bestemmelse til enhver tid. I tida fra 1. september og til gytingen er avsluttet ca. 25 oktober skal minstevassføringen fastsettes mellom 10 m³/sek. og 15 m³/sek. etter departementets nærmere bestemmelse. Fra 25. oktober til utgangen av oktober måned trappes vassføringen jevnt ned til 4 m³/sek. som er minste tillatte vassføring i resten av året. Etter nærmere avtale med en oppsynsmann oppnevnt av Miljøverndepartementet foretas slippingen slik at en får en hensiktsmessig variasjon i vassføringen i tida etter flomvassføringen.

Nytt tillegg, kgl.res. 07.04.2000:

«Minstevassføringen på 10 m³/sek ut fra Bjørsetmagasinet kan underskrides i tiden 15. september-31. oktober. I siste del av denne perioden kan vannføringen være ned til 8 m³/sek inntil det er kompensert for den vannmengde som er sluppet ut over 20 m³/sek i perioden fra vårflommens slutt til 31. august.»

Under ekstraordinære forhold med ekstremt liten avrenning fra såvel regulerte som uregulerte felt, da den garanterte minstevannføring fastsatt til mellom 20 m³/sek. og 30 m³/sek. bare kan gjennomføres ved tapping fra kraftverkenes magasiner, kan bestemmelsen om minstevassføring fravikes i forståelse med tilsynsmannen.

Ovennevnte krav til minstevannføring og slipp av vann kan endres av departementet dersom vassdragsundersøkelsene som nevnt i konsesjonsvilkårenes pkt. 23 viser at dette er nødvendig av hensyn til forurensningssituasjonen i vassdraget.

Dersom den alminnelige forurensningsbelastningen, sammenliknet med forholdene på det tidspunkt konsesjonen ble gitt, øker vesentlig som følge av akt folketall, industriutvikling m. v., kan regulanten etter nærmere bestemmelse av departementet tilpliktes å endre ovenstående minstevannføringer.

I Brattset kraftverker skal det anordnes arrangement for forbislipping av vatn ved eventuell driftsstans.

(Ved Kgl.res. 20. mars 1981 er bestemt: at manøvreringsreglementets post 2, 13 om pålegg av forbislippingsarrangement i Brattset og Svorkmo Kraftverker bare skal gjelde for Brattset.)

Med unntak for Botnan kraftverk må utpreget døgnregulering ikke forekomme i den tid isvansker kan oppstå i vassdraget. Tillegg av 1979: "I tiden fra 15. juni til 1. september må ikke utpreget døgnvariasjon forekomme i Grana kraftverk." Ellers må endringer i vasslippingen for kraftverksdriften skje med så myke overganger som mulig.

Det skal ved manøvreringen has for øye at flomvassføringene i vassdragene nedenfor magasinene så vidt mulig ikke økes.

For øvrig kan tappingen skje etter Kraftverkene i Orklas behov.»

Med hilsen

Kjetil Lund
vassdrags- og energidirektør

Rune Flatby
direktør

Dokumentet sendes uten underskrift. Det er godkjent i henhold til interne rutiner.

Vedlegg: Kart

Kopi til:

TRØNDERENERGI KRAFT AS

